

Karol Kuczera

Uniwersytet Szczeciński

Rola technologii komunikacyjnych i informacyjnych w kształtowaniu postaw obywatelskich młodych ludzi – wyniki badań. Część 1

Streszczenie

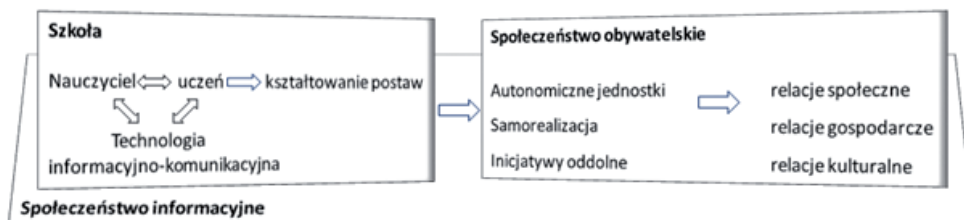
W artykule prezentowana jest dyskusja dotycząca roli technologii informacyjnej i komunikacyjnej w kształtowaniu postaw obywatelskich. Istotnym czynnikiem tego procesu jest nastawienie i umiejętności nauczycieli. Dyskusję teoretyczną uzupełniają wyniki badania ankietowego przeprowadzonego na grupie osób aspirujących do pracy w zawodzie nauczyciela.

Słowa kluczowe: technologie informacyjne, postawy obywatelskie, umiejętności nauczyciela

Wprowadzenie

Przyjąć można, że pożądanym modelem społeczeństwa jest społeczeństwo obywatelskie, którego uczestnicy cechują się wysokim poziomem autonomii i samorealizacji oraz podejmują inicjatywy prowadzące do tworzenia stosownych form życia społecznego, gospodarczego i kulturalnego. Wydaje się, iż kształtowanie postaw właściwych dla członków tego typu społeczeństwa w dużej mierze realizowane jest w szkole, przy czym ważkie czy wręcz kluczowe znaczenie w tym procesie ma nauczyciel. Budowanie relacji pomiędzy nauczycielem i uczniami natrafia jednak na bariery komunikacyjne wynikające z nieco innego postrzegania rzeczywistości będącego skutkiem, mówiąc najprościej, różnic wieku. Jako możliwą platformę porozumienia wskazać można, dynamicznie rozwijającą się, technologię komunikacyjną i informacyjną. Środowisko cyfrowe, w tym sieć Internet wraz z narzędziami komunikacyjnym oraz systemami umożliwiającymi współpracę w warunkach rozproszonych, jest naturalnym światem młodych ludzi. Świat wirtualny coraz głębiej przenika do świata realnego, a głównymi beneficjentami zmian są właśnie uczniowie. Społeczeństwo informacyjne, które tworzy wartości dzięki nowoczesnym rozwiązaniom z zakresu technologii informacyjnych i komunikacyjnych, wydaje się być istotnym elementem „układanki”, zajmując miejsce obok szkoły kształtującej postawy i społeczeństwa obywatelskiego wraz z oddolnymi inicjatywami ludzi. Społeczeństwo informacyjne zarówno dostarcza narzędzi kształtowania postaw, jak i oczekuje właściwego nastawienia i umiejętności. Zasygnalizowane zależności przedstawia rysunek 1.

Rysunek 1. Zależności pomiędzy szkołą, społeczeństwem obywatelskim oraz technologią informacyjną i komunikacyjną

Źródło: opracowanie własne

Zdaniem autora ważnym momentem przygotowywania młodych ludzi do pełnoprawnego uczestnictwa w przenikających się społeczeństwach obywatelskim i informacyjnym jest ich udział w życiu szkoły. Istotnym elementem tego procesu są działania podejmowane przez nauczycieli, zachęcanie i angażowanie do działania, uczenie samodzielności i odwagi do wychodzenia z pomysłami i inicjatywami. Działania te natomiast determinowane są postawami i umiejętnościami. Celem niniejszego opracowania jest próba eksploracji i opisu zachowań i postaw osób, które czynią starania zmierzające do podjęcia pracy w zawodzie nauczyciela. Na potrzeby realizacji celu przeprowadzono badania ankietowe dotyczące postrzegania i korzystania z Internetu oraz opinii dotyczących relacji pomiędzy korzystaniem z Internetu a postawami, w tym także możliwości wywierania wpływu na sprawę regionu.

Społeczeństwo obywatelskie

Na kształtowanie się współczesnego obrazu koncepcji społeczeństwa obywatelskiego znaczny wpływ miał XIX filozof niemiecki Georg Wilhelm Friedrich Hegel. Przedstawiał on społeczeństwo obywatelskie jako jeden z trzech elementów systemu społecznego. Pierwszym z nich była wspólnota narodowa, która opierała się na podstawach etycznych, drugim, odwołującym się do rozumu, było państwo (rząd, parlament, opinia publiczna), trzeci element stanowiło właśnie społeczeństwo obywatelskie rozumiane jako sieć współzależności związanych z rynkiem. W latach 40. XX wieku koncepcję społeczeństwa otwartego, będącą przeciwieństwem społeczeństw totalitarnych zaproponował filozof angielski Karl Popper. Przemiany systemowe zachodzące od lat 70. XX wieku w Europie ponownie wzniciły dyskusje w poruszonym temacie. W Polsce, jako warunek konieczny lecz niewystarczający rozwoju aktywności obywatelskiej, traktuje się przyjęcie ustroju demokratycznego¹, co otworzyło drogę do kształtowania postaw i wartości charakterystycznych dla społeczeństwa obywatelskiego.

Za punkt wyjścia do rozważań związanych ze społeczeństwem obywatelskim przyjąć można jednostkę społeczną – człowieka, który cechuje się autonomicznością, suwerennością

¹ E. Magaczewska, T. Mastyk, Miejski ratusz w globalnej wiosce. Charakter aktywności obywatelskiej w społeczeństwie obywatelskim, (w:) L. Haber, S. Jędrzejewski (red.), Co łączy, co dzieli Polaków, czyli społeczeństwo informacyjne w działaniu, Wydawnictwo KUL, Lublin 2008, s. 225.

i samorealizacją. Akceptuje on innych oraz szuka u innych ludzi aprobaty. W celu zaspokajania swoich potrzeb chętny jest do udziału i współpracy w ramach oddolnie realizowanych inicjatyw. Angażuje się w sprawy lokalnego środowiska oraz nie unika odpowiedzialności za jego rozwój. Tym samym społeczeństwo obywatelskie jest wynikiem uczestnictwa w nim ludzi. „Uczestnictwo właściwie i sensownie rozumiane polega na osobistym udziale, aktywnym i chętnym włączaniu się. Uczestnictwo nie jest więc prozaicznym byciem częścią czegoś (...) a tym bardziej niechcianym, przymusowym włączeniem do czegoś. Uczestnictwo to ruch samoistny, dokładne przeciwieństwo bycia włączonym w ruch (z cudzej woli), czyli przeciwieństwo zmobilizowania (...). Cechy przypisywane uczestnictwu to bycie panem samego siebie, samorealizacja i kształcenie.”²

Pojęcie społeczeństwa obywatelskiego rozumiane może być jako całościowy stosunek społecznych i gospodarczych (a także odpowiadających im instytucji), które kształtują się bez udziału państwa. W takim społeczeństwie obywatele z własnej inicjatywy tworzą odpowiadające ich potrzebom formy życia gospodarczego, społecznego i kulturalnego³.

Jednakże warunkiem podejmowania inicjatyw są właściwe postawy. Tymczasem autorzy cyklicznego badania postaw społecznych Polaków – Diagnozy Społecznej stawiają tezę, iż Polacy nie działają, bo nie umieją – nie umieją, bo nie działają⁴. Wśród prezentowanych w opracowaniu wniosków znaleźć można opinie, iż bierność społeczna oraz brak entuzjazmu wobec przedsięwzięć oddolnych są rzeczą powszechną. Wskazano ponadto na stratyfikacje społeczne, których głównymi kryteriami jest wykształcenie oraz miejsce zamieszkania. Nieco pozytywnego obrazu wyłania się z tendencji nieformalnego angażowania się w działania na rzecz lokalnej społeczności.

Obraz polskiego społeczeństwa obywatelskiego, rysujący się zarówno z Diagnozy Społecznej jak i innych publikacji zajmujących się tą tematyką, wskazuje na jego wczesną fazę rozwoju. Pojawiają się jednak pytania czy możliwe jest wpływanie na ten proces i czym jest on determinowany. Jakich narzędzi należy użyć w celu wspomaganie kształtowania społeczeństwa opartego na jednostkach cechujących się autonomicznością, samorealizacją i świadomym w nim uczestnictwem.

Na kształtowanie postaw wpływ ma złożony zespół czynników, w dużej mierze ujawniających się w środowisku, w którym następuje wychowanie młodych ludzi. Ważkim elementem tego środowiska jest szkoła. Szkoła natomiast z jednej strony postrzegana jest jako pewien formalny zbiór reguł, praw i obowiązków, z drugiej jako zachowania niesformalizowane i nieformalne społeczności. Społeczności te i występujące w nich zachowania obejmują zarówno uczniów jak i nauczycieli, przy czym szczególną, ukierunkowaną i koordynacyjną rolę w procesie kształtowania postaw w środowisku szkolnym przypisuje się nauczycielom. W dużej mierze to od nich zależy kształt relacji tworzonych w ramach społeczności szkolnych skupiających uczniów i nauczycieli. Umiejętności oraz chęci kształto-

² G. Satori, *Teoria demokracji*, PWN, Warszawa 1994 (cyt za:) E. Magaczewska, T. Mastyk, Miejski ratusz w globalnej wiosce. Charakter aktywności obywatelskiej w społeczeństwie obywatelskim, (w:) L. Haber, S. Jędrzejewski (red.), *Co łączy, co dzieli Polaków, czyli społeczeństwo informacyjne w działaniu*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2008, s. 226.

³ M. Lampart, *Społeczeństwo obywatelskie, Ośrodek racjonalistyczno-sceptyczny im. de Voltaire'a*, <http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,3642>, dostęp 14.2.2013.

⁴ J. Czapiński, T. Panek (red.), *Diagnoza społeczna 2009. Warunki i jakość życia Polaków*, Rada Monitoringu Społecznego, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Warszawie, Warszawa 2009, s. 270.

wania interesujących, pobudzających, motywujących i rozwijających relacji określają jakość środowiska odgrywającego istotną (choć nie jedyną) rolę w kształtowaniu cech i postaw młodych ludzi – przyszłych obywateli i członków społeczeństwa ... oby obywatelskiego.

Komunikacja

„Faktem pierwotnym” dla wszelkich procesów społecznych jest komunikowanie się ludzi. Komunikowanie się warunkuje zarówno istnienie procesów społecznych jak i ich przebieg⁵. Stanowi warunek konieczny istnienia struktur społecznych⁶. Komunikacja jest niezbędnym elementem realizacji wszelkich funkcji zarządzania, także zarządzania szeroko rozumianym procesem edukacyjnym, który z jednej strony dotyczy nabywania konkretnej wiedzy przewidzianej programem, z drugiej zaś nabywania wzorców zachowań i kształtowania postaw.

Jak zasygnalizowano zarówno nauczyciele jak i uczniowie funkcjonują w tej samej rzeczywistości i wspólnie tworzą szkolne społeczności. Jednak występujące między nimi różnice pokoleniowe powodują, że rzeczywistość ta jest przez obie strony odmiennie postrzegana. Jedni i drudzy żyją w tej samej przestrzeni realnej, opisywanej wymiarami fizycznymi (to samo miasto, te same ulice, ten sam budynek szkolny) ale w różnych przestrzeniach wirtualnych budowanych przez podejmowane aktywności, przynależności do określonych przenikających się zbiorowości czy preferowane media komunikacyjne.

Elementem umożliwiającym zazębianie się tych światów jest komunikacja. Model procesu komunikacji zakłada, iż nadawca chcąc przekazać odbiorcy pewne treści przeprowadza proces kodowania, czyli przekształcenia swoich myśli w postać możliwą do przesłania na odległość w przestrzeni fizycznej. Kodując zamykamy myśli w słowa, które wypowiadamy lub zapisujemy a tym samym nadajemy im cechy fizyczne. Przebieg kodowania determinowany jest trzema elementami. Pierwszym są względnie stałe cechy nadawcy jak jego wiedza, doświadczenie, przekonania czy uprzedzenia bądź też miejsce w hierarchii władzy i autorytet. Drugim są cechy chwilowe nadawcy – jego stan psycho-fizyczny – nastrój, samopoczucie, zmęczenie itp. Elementem trzecim, często traktowanym jako bardzo ważny a jednocześnie w praktyce pomijanym, jest konieczność uwzględniania w procesie kodowania odbiorcy. Komunikat powinien być dostosowany do interlokutora, zarówno do jego poziomu wiedzy, światopoglądu i możliwości percepcyjnych (cechy względnie stałe) jak i jego stanu psychofizycznego. Także odbiorca informacji powinien uwzględniać cechy i zachowanie nadawcy. Ponadto komunikacja odbywa się zawsze w konkretnym kontekście sytuacyjnym kształtowanym przez czas i miejsce – warunki komunikacji⁷.

Stąd skuteczna komunikacja wymaga posługiwania się tym samym „językiem”, oraz interpretacji rzeczywistości przez pryzmat zbliżonych kryteriów. A wydaje się, że zasy-

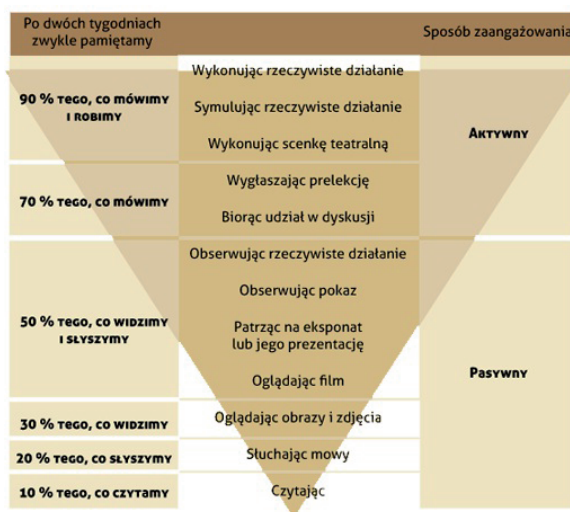
⁵ J. Mikułowski-Pomorski, Z. Nęcki, Komunikowanie skuteczne?, Ośrodek Badań Prasoznawczych, Kraków 1983, s. 7.

⁶ A. Nobis, Kultura a komunikacja (w:) A. Kaczak, Systemy i technologie informatyczne w badaniach i praktyce, Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 1996, s. 72.

⁷ Por.: A. Potocki, R. Winkler, A. Żbikowska, Techniki komunikacji w organizacjach gospodarczych, Difin, Warszawa 2003, s. 35–45.

gnalizowana różnica pokoleniowa nie ułatwia odnalezienia się we wspólnej przestrzeni. Istotnym wyróżnikiem młodych ludzi jest postrzeganie Internetu jako podstawowego, a często wręcz jedyne medium. Dotyczy to zarówno zagadnień związanych z rozrywką (gry, muzyka, filmy), angażowaniem się w życie społeczności skupianych wokół określonych zagadnień, zainteresowań, hobby (np. uczestnicy wirtualnych światów gier, miłośnicy środków transportu, militariów itp.) jak również pomocy o charakterze edukacyjnym (lektury w formie audiobooków, portale skupiające osoby pomagające sobie w odrabianiu zadań domowych lub w innych działaniach związanych z życiem szkolnym). Naturalnym środowiskiem komunikacyjnym i dostępem do informacji tej grupy wiekowej jest Sieć. Wydaje się więc uzasadnionym sądzić, iż poszukiwanie wspólnego „języka” może odbywać się właśnie poprzez wykorzystanie Sieci w procesie edukacyjnym. Internet pozwoli zarówno na poszukiwanie informacji, jak i tworzenie platformy współpracy. Wykorzystanie powszechnie dostępnych narzędzi komunikacyjnych jak czaty czy wideokonferencje oraz możliwości publikacji wyników pracy na blogach czy serwisach www powinno pomóc angażować młodych ludzi w dyskusję, współpracę oraz współdzielenie się zdobywaną wiedzą. Wpłatanie w tradycyjne metody szkolne możliwości oferowanych przez współczesną technologie informacyjna i komunikacyjną zbliżyć może świat nauczycieli i świat uczniów. Konstruowanie hybrydowej rzeczywistości wydaje się ułatwiać dotarcie do młodych odbiorców dzięki uwzględnieniu ich preferencji percepcyjnych w procesie kodowania. Jednocześnie oczekiwanie od uczniów aktywności on-line oraz udostępniania wirtualnej społeczności (klasowej, szkolnej lub pozaszkolnej) efektów swojej pracy powinno przyczyniać się do przechodzenia od pasywnych do aktywnych form uczenia się zgodnie z koncepcją zaproponowaną przez Dale’a znaną jako stożek skuteczności zapamiętywania.

Rysunek 1. Stożek skuteczności zapamiętywania Dale’a

Źródło: E. Dale, *Audiovisual methods in teaching*, third edition, Dryden Press, New York 1969, za: <http://pawelkrzycki.wordpress.com/2011/03/14/159/> (dostęp 20.02.2013)

Dale, w efekcie prowadzonych badań, zaprezentował ocenę skuteczności sposobów uczenia się wyróżniając pasywny oraz aktywny sposób zaangażowania w przyswajanie wiedzy. Pasywny udział w nauce pozwala na osiągnięcie znacznie niższej skuteczności niż podczas wykorzystywania aktywnych technik i metod zapamiętywania. Zgodnie z przedstawioną interpretacją po 2 tygodniach pamiętamy zwykle około 10% przeczytanych i 20% informacji usłyszanych. Zapamiętamy około 50% informacji uzyskanych dzięki obserwacji rzeczywistych działań, pokazów, prezentacji czy filmów. Aktywności te mają charakter bierny. Wyraźnie lepsze wyniki w przyswajaniu materiału uzyskamy dzięki aktywnemu zaangażowaniu w naukę. Mamy szansę zapamiętać aż 90% informacji wykonując rzeczywiste działania, symulując pewne zachowania lub przedstawiając scenkę teatralną. Koncepcję tę Dale opublikował na przełomie lat 60. i 70. XX wieku. Zdaniem autora koncepcja ta nabiera dzisiaj nowego znaczenia dzięki współczesnym możliwościom technologicznym, które znakomicie nadają się do aktywnego zaangażowania uczniów w ich naturalnym, cyfrowym środowisku. Ponadto prowadzenie dyskusji dotyczących zadanych problemów, skupianie wokół nich interlokutorów oraz dzielenie się (publikowanie) zdobywaną wiedzą są znakomitym treningiem postaw oczekiwanych w informacyjnym społeczeństwie obywatelskim.

Rozważane wątki znajdują odzwierciedlenie w inicjatywach formalnych systemu edukacyjnego. Z jednej strony komputery w szkołach przestają być wyposażeniem jedynie sal informatycznych a znajdują swoje miejsce także w gabinetach innych przedmiotów, z drugiej strony udostępniane są portale, zasoby i narzędzia umożliwiające podejmowanie przywołanych tu aktywności – m.in. fora dyskusyjne, czaty, miejsce do publikowania stron www⁸.

Badania

Zdaniem autora *condicio sine qua non* wykorzystania potencjału Sieci do angażowania uczniów w proces edukacyjny jest przede wszystkim umiejętność korzystania z narzędzi informatycznych oraz przekonanie o wartości i celowości tego typu działań u angażujących. W celu poznania opinii na temat roli i znaczenia Internetu przeprowadzono badania ankietowe. Respondentami byli słuchacze studiów podyplomowych przygotowujących do zawodu nauczyciela. Wyrażane przez nich opinie traktowane więc są jako poglądy osób, które chciałyby się realizować w zawodzie nauczyciela. Studia odbywały się w Wydziałach w Gryficach oraz Stargardzie Szczecińskim Zachodniopomorskiej Szkoły Biznesu w Szczecinie w roku szkolnym 2011/2012. Ze względu na wymogi odnośnie nabycia stosownych uprawnień, słuchacze uczestniczyli zarówno w zajęciach jak i odbywali praktyki w szkołach. W badaniach udział wzięły 63 osoby, z czego 88% stanowiły kobiety. 40% respondentów było w wieku do 30 lat, 38% w wieku 30-40 lat oraz 22% w wieku 40-50 lat. Respondenci byli mieszkańcami: obszarów wiejskich – 35%, miast do 10 tys. mieszkańców – 12%, miast 10-50

⁸ Jako przykład wskazać można portal Szkoła z klasą 2.0 prowadzony przez Centrum Edukacji Obywatelskiej i Gazetę Wyborczą przy wsparciu innych instytucji. Program proponuje projekty edukacyjne oparte o lokalne działania uczniów. Celem inicjatywy jest m.in. pomoc w znalezieniu odpowiedzi na pytanie jak w uczeniu się i w nauczaniu wykorzystywać technologie informacyjno-komunikacyjne. Zob.: <http://www.ceo.org.pl/pl/skolazklasa2zero>.

tys. – 33%, miast 50-100 tys. – 10% i miast powyżej 100 tys. – 10%. Staż pracy wahał się od 1 roku do 30 lat, średnio wyniósł 12,5 roku przy odchyleniu standardowym 8,29, mediana przyjęła wartość 10 natomiast współczynnik skośności osiągnął wartość 0,49 świadcząc o asymetrii prawostronnej. Ankietowani reprezentowali szerokie spektrum zawodów, które obecnie wykonują. Wymieniali zarówno własną działalność, pracę biurową, urzędniczą, zatrudnienie w bankowości, służbach mundurowych, są informatykami, księgowymi, ekonomistami, inspektorami itd. Jedynie jedna osoba zadeklarowała, iż jest obecnie pomocą nauczyciela a więc przyjąć można, że ubiega się o awans w ramach wykonywanej pracy. Autor zdając sobie sprawę z ograniczeń wynikających z tak dobranej grupy respondentów, którzy są „kandydatami” na nauczycieli i w dużej mierze znają specyfikę tego zawodu przez pryzmat własnych, subiektywnych wyobrażeń, uważa, że uzyskany obraz badanego fragmentu rzeczywistości dostarczyć może ciekawego materiału empirycznego i ogólnych prawidłowości w poruszonym temacie.

Pierwsze pytania ankiety dotyczyły intensywności korzystania z Internetu – jak często oraz ile średnio tygodniowo czasu ankietowani spędzają w Sieci. Otrzymane odpowiedzi przedstawiają tabele 1 i 2.

Tabela 1. Częstotliwość korzystania z Internetu

Jak często korzysta Pani/Pan z Internetu?	
a) kilka razy dziennie	65%
b) codziennie	22%
c) kilka razy w tygodniu	11%
d) kilka razy w miesiącu	2%
e) nigdy	0%

Źródło: opracowanie własne

Tabela 2. Średni tygodniowy czas korzystania z Internetu

Ile średnio czasu tygodniowo korzysta Pani/Pan z Internetu?	
a) wcale nie korzystam	0%
b) do godziny	8%
c) 1-5 godzin	29%
d) 5-10 godzin	27%
e) 10-20 godzin	0%
f) ponad 20 godzin	37%

Źródło: opracowanie własne

Wartości dominujące w obu tabelach wskazują, iż Internet jest regularnie używany przez zdecydowaną większość respondentów, aż 65% osób zagląda do Sieci kilkakrotnie w ciągu dnia, 87% korzysta przynajmniej raz dziennie. Przekłada się to na czas przebywania w sieci. Ponad 1/3 ankietowanych deklaruje, iż spędza w Sieci więcej niż 20 godzin

tygodniowo. Dzieląc 20 godzin na pięciodniowy tydzień pracy okazuje się, iż osoby te spędzają w Sieci około połowy swojego czasu aktywności zawodowej, traktowane mogą być jako pracownicy wiedzy oraz uczestnicy społeczeństwa informacyjnego. Rozłożenie 20 godzin na siedem dni tygodnia daje średnio prawie 3 godziny dziennie spędzane przed komputerem. Znaczna część osób zasygnalizowała, iż spędza w Sieci od 1 do 5 oraz od 5 do 10 godzin tygodniowo. Jednocześnie, zgodnie z przypuszczeniami, pomiędzy obydwoema odpowiedziami, częstotliwość i średni czas, występuje dość silna korelacja (współczynnik korelacji -0,49). 21 (91%) wskazań mówiących o spędzaniu w Sieci ponad 20 godzin pochodzi od osób deklarujących, że zaglądną do Internetu kilka razy dziennie, pozostałe 2 wskazania tej wartości dotyczą osób zaglądną do Sieci codziennie. 51% osób korzystających z Internetu kilkakrotnie w ciągu dnia spędza w Sieci ponad 20 godzin.

Pytaniom o charakterze ilościowym towarzyszyły próśby o opinie dotyczące wykorzystywania i znaczenia Internetu. Odnośnie zagadnień związanych z czasem spędzonym w Sieci respondenci ustosunkowywali się do poniższych stwierdzeń wykorzystując pięciostopniową skalę lingwistyczną (tabela 3).

Tabela 3. Stosunek respondentów do czasu spędzanego w sieci.

	nie	raczej nie	trudno powiedzieć	raczej tak	tak
a) Uważam, że poświęcam zbyt dużo czasu na korzystanie z Internetu, jest złodziejem czasu od którego ciężko się uwolnić.	43%	28%	13%	13%	3%
łącznie	70%		16%		
b) Uważam, że poświęcam zbyt dużo czasu na korzystanie z Internetu, jest przydatny lecz ogranicza czas na bezpośrednie kontakty z innymi ludźmi.	33%	39%	5%	16%	7%
łącznie	72%		23%		
c) Uważam, że poświęcam zbyt mało czasu na korzystanie z Internetu, jest atrakcyjną formą rozrywki.	48%	25%	11%	13%	3%
łącznie	72%		16%		
d) Uważam, że poświęcam zbyt mało czasu na korzystanie z Internetu, jest tam wiele ciekawych informacji, dzięki którym mogę poszerzać swoją wiedzę, rozwijać zainteresowania oraz działać lepiej.	28%	26%	10%	25%	11%
łącznie	54%		36%		

Źródło: opracowanie własne

Zdecydowana większość ankietowanych nie ma poczucie, iż poświęca na korzystanie z Internetu zbyt wiele czasu (stwierdzenia a i b). Relacje pomiędzy tymi pytaniami pozwalają jednak wnioskować, iż Internet jest postrzegany nie tyle jako „złodziej czasu” (43% odpowiedzi nie oraz 28% raczej nie) lecz wpływa na osłabienie bezpośrednich relacji

interpersonalnych (33% odpowiedzi nie i 39% raczej nie oraz 23% łącznie dla tak i raczej tak w stosunku do 16% w stwierdzeniu a) Pytanie b ukazało jednocześnie wyraźną deklarację odnośnie wpływu Internetu na bezpośrednie kontakty z innymi osobami – jedynie 5% ankietowanych nie miało zdania.

Ankietowani w wyraźnej większości nie uważają, aby rozrywka dostarczana za pomocą analizowanego medium warta była poświęcania większej ilości czasu niż obecnie (72% przy 48% odpowiedzi nie i 25% raczej nie). Jedynie 16% chciałoby mieć więcej czasu na korzystanie z rozrywek dostępnych przez Sieć (3% deklaracji tak przy aż 13% wahających się – raczej tak). Nieco inaczej sytuacja wygląda w kontekście czerpania z Sieci informacji oraz podnoszenia dzięki niej sprawności działań. Tu już tylko nieco ponad połowa ankietowanych ustosunkowuje się negatywnie do postawionego stwierdzenia. Ponad 1/3 respondentów dostrzega potrzebę częstszego wykorzystywania potencjału Sieci.

Ta część ankiety pozwala wnioskować, że osoby kandydujące do zawodu nauczyciela czują się „panami swojego czasu” w rozważanym kontekście, a jednocześnie zarysowuje się świadomość wpływu Internetu na ograniczanie bezpośrednich relacji międzyludzkich. Wydaje się, iż pozytywnie należy oceniać ujawniający się niedosyt w rozwijaniu swojej wiedzy i poprawie działań za sprawą angażowania w nie nowoczesnej technologii. Pomiedzy stwierdzeniami a i b współczynnik korelacji wyniósł 0,67, pomiędzy c i d 0,43 co interpretowane może być jako pojawianie się w ankietach osób podobnych odpowiedzi w ramach wyróżnionych par odpowiedzi.

Rozwinięciem powyższego zagadnienia, szczególnie istotnym w kontekście ujawniającej się potrzeby częstszego sięgania po możliwości tkwiące w Sieci, jest pytanie dotyczące postrzegania czym jest Internet. Z zaproponowanych 10 stwierdzeń respondenci proszeni byli o wybranie tych, które są zgodnie z ich opiniami oraz przypisanie im kolejnych liczb wskazując tym samym ich ważność – 1 uznając stwierdzenie za najważniejsze, 2 mniej ważne itd. Część osób jednak nie dokonała rankingowania stwierdzeń, wyróżniając jedynie te, z którymi się zgadzają. Część natomiast przypisała wartości liczbowe wszystkim stwierdzeniom, sortując je tym samym według własnych preferencji. Zaistniała sytuacja utrudnia precyzyjną interpretację, pozwoli jednak na wyróżnienie preferowanych zachowań w Sieci.

Z tabeli 4 odczytać można, iż respondenci najczęściej wykorzystują Sieć do wymiany korespondencji mailowej – 92% osób wskazało tę odpowiedź. Jednocześnie 14 osób uznało pocztę elektroniczną jako kluczową funkcjonalność Internetu przypisując jej pierwsze miejsce w rankingu ważności, 13 wskazało ją jako drugą pod względem ważności a 6 osób jako trzecią. Wyróżniającą popularnością cieszy się Internet jako źródło informacji zarówno na potrzeby pracy zawodowej (stwierdzenie e) jak i związanych z ogólnym rozwojem i poszerzaniem zainteresowań. W pierwszym przypadku aż 18 osób (najwyższa wartość) przyznało tej aktywności pierwsze miejsce pod względem ważności. Jednocześnie zauważyć można, że wyróżnione trzy funkcjonalności zebrały na pierwszych trzech miejscach ważności po ponad 50% odpowiedzi. 14% wskazań dotyczących traktowania Internetu jako nieistotnego oraz deklaracja niekorzystania z niego jest natomiast efektem umiejscowienia tego stwierdzenia na ostatnim, dziesiątym, miejscu rankingu przez osoby, które ustosunkowały się do wszystkich stwierdzeń, nie zaś, zgodnie z oczekiwaniami, jedynie do tych, które są zgodne z opinią oceniających. Jedynie jedna osoba ze wspomnianych 14% przypisała temu

stwierdzeniu wartość inną niż 10. Tym samym ze względu na przyjęcie różnych sposobów odpowiedzi na niniejsze pytanie, otrzymane wyniki interpretować można dość ogólnie, wskazując jedynie na zarysowujące się tendencje.

Tabela 4. Opinie respondentów odnośnie pytania „Czym jest Internet?”

Stwierdzenia czym jest Internet w oczach ankietowanych	procent wskazań	liczba wskazań na miejscu		
		1	2	3
a) czymś nieistotnym, nie korzystam z Internetu	14%	0	1	0
b) źródłem rozrywki, gram w gry internetowe	21%	1	1	1
c) źródłem ciekawostek, newsów o znanych ludziach, plotek itp.	56%	2	3	1
d) źródłem bieżących informacji o wydarzeniach w mieście, kraju i na świecie, przeglądam portale medialne i informacyjne	75%	11	2	10
e) źródłem bieżących informacji, które wykorzystuję w pracy, szukam tam najnowszych informacji przydatnych przy podejmowaniu decyzji zawodowych lub pomagających mi realizować obowiązki zawodowe	89%	18	10	6
f) źródłem informacji o różnych sprawach, zagadnieniach czy trendach, przeszukuję Internet, aby zdobyć brakujące informacje, rozwiązać nurtujący mnie problem, rozwijać hobby lub poszerzać swoją wiedzę	89%	12	13	7
g) miejscem wymiany myśli, rozmawiam poprzez Internet (np. na forach dyskusyjnych) z innymi osobami o nurtujących mnie problemach, moich zainteresowaniach lub ciekawych wydarzeniach	32%	1	2	2
h) narzędziem wymiany korespondencji dzięki poczcie elektronicznej	92%	14	13	6
i) pozwala mi na rozmowy z użyciem czatów, komunikatorów, telefonii internetowej lub połączeń audio-wideo	40%	1	5	1
j) platformą współpracy z innymi osobami, wykorzystuję rozwiązania pozwalające na pracę w grupie przez Internet, np. realizację wspólnych projektów	43%	0	4	4

Źródło: opracowanie własne

Podsumowanie

Punktem wyjścia podjętych rozważań jest rola nauczycieli w kształtowaniu społeczeństwa obywatelskiego w Polsce. Społeczeństwo obywatelskie tworzy się głównie za sprawą postaw obywateli, dzięki ich samodzielności, inicjatywom i angażowaniu się w działania formują się relacje społeczne, gospodarcze i kulturalne. Na kształtowanie postaw znaczny wpływ ma szkoła, a w niej przede wszystkim postać nauczyciela. W relacjach nauczyciel-uczeń występują jednak bariery komunikacyjne, wynikające m.in. z przynależności do różnych „światów” – w dużej mierze za sprawą szybkiego postępu w zakresie technologii komunikacyjnych i informacyjnych. Na nauczycielach spoczywa odpowiedzialne zadanie poszukiwania możliwości komunikacji i porozumienia z uwzględnieniem „świata” interlo-

kutorów. Poszukiwania mechanizmów angażowania w działanie, uczenia samodzielności i otwartej komunikacji. Wydaje się, że pomocną platformą porozumienia jest Internet, który oferuje narzędzia współpracy a jednocześnie wywołuje emocje wśród młodych ludzi.

W artykule zaprezentowana została część wyników badań ankietowych dotyczących postrzegania Internetu oraz jego relacji z postawami społecznymi. Pojawiający się obraz wskazuje, że respondenci korzystają z Sieci raczej często, a jednocześnie część czuje niedosyt i chciałaby mieć więcej czasu na poszukiwanie informacji i rozwijanie swoich działań dzięki Internetowi. Zdecydowana większość wskazuje na pocztę elektroniczną oraz wyszukiwanie informacji jako podstawowe funkcjonalności Sieci. Jedynie jeden z 63 respondentów zadeklarował, że nie korzysta z Internetu. Podjęte rozważania kontynuowane będą w drugiej części artykułu.

Summary

The article presents a discussion on the role of information and communication technology in the development of citizenship. An important factor in this process is the attitude and skills of teachers. Theoretical discussion is supplemented by the result of a survey conducted on a group of people who make efforts to work in the teaching profession.